Ключові слова: детермінанти, причини та умови злочинності, корупційне правопорушення, провокація підкупу, економічна злочинність, службова особа, службова діяльність, соціальна свідомість.

Резюме

Мирко Б.М. Современные детерминанты провокации подкупа.

В статье проведено исследование детерминационного комплекса такого коррупционного правонарушения, как провокация подкупа на современном этапе. Выделены группы непосредственных причин и условий совершения предложения подкупа: политико-правовые; экономико-правовые; юридически-правовые; организационно-управленческие; социально-психологические. Проанализированы классификации детерминант преступлений, которые разделяют на причины и условия преступности согласно таким критериям: по механизму действия (характеру детерминации), по уровню функционирования, содержанию, природе, сущности и другим признакам. Установлено, что одной из главных детерминант возникновения коррупционных практик является деформация ценностной составляющей сознания человека.

Ключевые слова: детерминанты, причины и условия преступности, коррупционное правонарушение, провокация подкупа, экономическая преступность, должностное лицо, служебная деятельность, социальное сознание.

Summary

Bohdan Myrko. Modern determinants of bribery provocation.

The article examines the deterministic complex of such a corruption offense as provocation of bribery at the present stage. There are groups of direct reasons and conditions for making a bribe offer: political and legal; economic and legal; legal; organizational and managerial; socio-psychological. The classifications of determinants of crimes are divided, which are divided into causes and conditions of crime according to the following criteria: mechanism of action (nature of determination), level of functioning, content, nature, essence and other features. It is established that one of the most important determinants of the emergence of corrupt practices is the deformation of the value component of human consciousness. It is determined that the prevalence of bribery provocation in everyday life and its adaptation to the life of the population, especially in some spheres of public life, becomes the norm for some people. Changing the types and forms of corruption is integrated taking into account the impact of existing anti-corruption measures aimed at counteracting these phenomena and limiting them. It is proved that the public danger of this crime is that it is one of the most common corruption offenses that affect the development of society as a whole, inhibiting effective mechanisms to overcome the crisis and create a steadfast position of intolerance to corruption among citizens. One of the most important tasks that will solve the problem of widespread corruption in society is to determine the deterministic complex of these crimes. Influence on determinants, on the reasons and conditions of provocation of bribery, will allow to reduce negative consequences both of these crimes, and corruption as such in general.

Key words: determinants, causes and conditions of crime, corruption offense, provocation of bribery, economic crime, official, official activity, social consciousness.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.81

УДК 343.6

А.В. РАДЗИВІЛЛ

Алла Володимирівна Радзівілл, здобувач Київського університету права НАН України, помічник судді Верховного Суду*

ORCID: 0000-0002-4185-1843

ПРАКТИКА ВЕРХОВНОГО СУДУ ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ, В ЯКИХ КОНСТАТОВАНІ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 3 КОНВЕНЦІЇ

Постановка проблеми. Заборона катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання є абсолютною як у рамках договорів, так і звичаєвого міжнародного права. Вона входить в категорію норм *jus cogens*, які діють у будь-який час, будь то мирний час або ситуація озброєного конфлікту, що робить цей принцип таким, що не допускає відступів навіть у період надзвичайного стану. Такий загальноправовий характер є особливо важливим для тих держав, які в силу різних причин, наприклад, збереження смертної кари, не ратифікували Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1996 р.¹ або Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання², оскільки він накладає і на них міжнародний зобов'язання в цьому відношенні.

Держави несуть як позитивні, так і негативні правові зобов'язання у зв'язку з цим: позитивні зобов'язання полягають в тому, щоб докласти усіх розумних зусиль (наприклад, за допомогою законодавчих, судових і адміністративних заходів, а також навчання) для недопущення катувань з боку державних службовців і в деяких випадках також і з боку недержавних, а також для ефективного розслідування будь-яких заяв про застосування тортур і жорстокого поводження; а негативні зобов'язання держав полягають в тому, щоб самим утримуватися від дій, які можуть порушувати заборону катувань, тортур і жорстокого поводжен-

© А.В. Радзівілл, 2020

* *Alla Radzivil, Postgraduate student of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*

ня. Незважаючи на абсолютний характер цього базового права людини, його порушення, проте, мають місце в Україні.

Прийняті в останні роки рішення українських судів, які містять посилення на ст. 3 Конвенції з прав людини і основоположних свобод (Конвенція)³ або у яких застосовано принципи, закладені у практиці Європейського суду з прав людини і громадянина (далі – ЄСПЛ), у тому числі щодо гарантій захисту від жорстокого поводження, демонструють глибокий та нерозривний зв'язок ст. 3 та ст. ст. 5 і 6 Конвенції. Стаття 3 Конвенції у безумовних формулюваннях забороняє катування, нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження та покарання (негідне поводження). Стаття 5 Конвенції гарантує право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом. Кожен, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою, має право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним. Стаття 6 Конвенції гарантує право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Мету даної статті становитиме дослідження кримінально-правової протидії катуванню в Україні у контексті європейських стандартів, реалізації приписів, які містяться у ст. 3 Конвенції, враховуючи при цьому постійне оновлення в правових позиціях ЄСПЛ і удосконалення кримінально-правової протидії катуванню в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ставлення до тортур і імперативна заборона катувань нерозривно пов'язані з розвитком цивілізації, поняттям цивілізованості, загальнолюдських цінностей. У світі нарешті досягнуто необхідного консенсусу в тому, що визнання рівних і невід'ємних прав всіх членів людської спільноти є основою свободи, справедливості й загального миру. Заборона катування сьогодні є однією з сучасних глобальних загальнолюдських проблем забезпечення прав людини, і вирішення її можливе лише спільними зусиллями держав та міжнародного співтовариства.

Так, міжнародними стандартами з прав людини проголошено й закріплено, що катування та інші жорстокі види поводження й покарання принижують гідність, властиву людській особі. Питання дослідження потенціалу норм міжнародного права щодо заборони катування та їх імплементації в українське законодавство здійснювали такі вчені, як М.І. Бажанов, Є.Ю. Захаров, К.В. Катеринчук, Є.А. Лукашева, В.Т. Маляренко, В.Ф. Опришко, М.В. Шугуров, проблеми кримінальної відповідальності за катування розробляла низка вітчизняних і зарубіжних науковців – І.Г. Богатирьов, Г.Ю. Гладких, В.О. Гацелюк, О.М. Ігнатов, В.Я. Ільницький, Л.В. Левицька, О.А. Мартиненко, Ю.О. Поліщук, Р.М. Римарчук, А.В. Савченко, М.І. Хавронюк, Р.С. Чобанян, О.Н. Ярмиш та інші, проте комплексне вивчення цього злочину з позиції порівняльно-правового пізнання, можливості застосування процедури імплементації норм міжнародного права щодо заборони катування в національне законодавство не проводилось, тому ця тема є вкрай актуальною та важливою. Абсолютна заборона катування є імперативною нормою міжнародного права і, як постійно підкреслює у своїй практиці ЄСПЛ – «відображає одну з фундаментальних цінностей демократичного суспільства»⁴.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи застосування практики ЄСПЛ Верховним Судом при розгляді кримінальних проваджень, слід зазначити, що Касаційний суд у своїх рішеннях все частіше посилається на рішення ЄСПЛ, беручи за взірць ті висновки, які були зроблені на підставі ґрунтовного аналізу відповідних положень. Адже не можна стояти осторонь рішень ЄСПЛ, у яких встановлені порушення Конвенції.

Так, зокрема, колегія суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду 5 березня 2019 р. (справа № 11/790/2/17, провадження № 51-2346 км18)⁵, розглянувши у відкритому судовому засіданні касаційну скаргу ОСОБА_1 на вирок Корольовського районного суду м. Житомира від 2 вересня 2014 р. та ухвалу Апеляційного суду Вінницької області від 14 квітня 2016 р., яким особу засуджено до довічного позбавлення волі з конфіскацією майна за вчинення злочинів, передбачених ч. 5 ст. 27, п. 11 ч. 2 ст. 115 КК, встановила, що у касаційній скарзі та доповненнях до неї засуджений, серед іншого, зазначав про застосування до нього незаконних методів слідства, незаконність адміністративного арешту під час розслідування даної кримінальної справи. Кримінальна справа щодо ОСОБА_1 розглядалась у порядку, передбаченому Кримінально-процесуальним кодексом України 1960 р.⁶ Так, у своїй ухвалі Верховний Суд, проаналізувавши доводи касаційних скарг, дійшов наступних висновків. Згідно зі ст. 377 КПК 1960 р. в ухвалі суду апеляційної інстанції зазначається, зокрема, суть апеляції, аналіз доказів, досліджених під час повного або часткового судового слідства, проведеного цим судом, та докладні мотиви прийнятого рішення. При залишенні апеляції без задоволення в ухвалі апеляційного суду мають бути зазначені підстави, з яких апеляцію визнано необґрунтованою. Тобто в ухвалі слід проаналізувати всі доводи, зазначені в апеляції, зіставити їх із наявними у справі доказами і дати на кожен із них вичерпну відповідь. Однак суд апеляційної інстанції при розгляді кримінальної справи щодо ОСОБА_1 цих вимог кримінально-процесуального закону не дотримався.

Як вбачається з матеріалів справи, не погоджуючись із постановленим вирокі місцевим судом, засуджений, захисник та прокурор подали апеляційні скарги. Вони наголошували на тому, що суд першої інстанції не взяв до уваги, що до ОСОБА_1 застосовувались незаконні методи слідства, а з'явлення із зізнанням було написано внаслідок фізичного та психічного насильства з боку працівників правоохоронних органів. Проте апеляційний суд, залишаючи скарги засудженого ОСОБА_1 та захисника ОСОБА_8 без задоволення, належним чином не перевіряв усіх викладених у цих скаргах доводів і не дав на них обґрунтованих відповідей, обмежившись загальним формулюванням про доведеність винуватості ОСОБА_1 у вчиненні злочину, за який його засуджено, з достатньою повнотою не перевіряв доводів апеляцій, які стосувались застосування незаконних методів слідства.

Згідно з практикою ЄСПЛ та ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від органів влади вимагається проведення ефективного офіційного розслідування за наявності твердження про жорстоке поводження (рішення у справах «Денис Васильєв проти Росії» від 17 грудня 2009 р., «Бісер Костов проти Болгарії» від 10 січня 2012 р.⁷ та «Скориходов проти України» від 14 листопада 2013 р.⁸). Проведене розслідування фактів жорстокого поводження має привести до встановлення винних осіб та їх покарання.

У справі «Кобець проти України» від 14 лютого 2008 р.⁹ Європейський Суд вкотре підкреслив, що «розслідування за небезпідставними твердженнями про неналежне поводження має бути ретельним та ефективним. Це означає, що органи влади мають намагатися встановити обставини події та не покладатися на поспішні або безпідставні висновки для закінчення розслідування або обґрунтування своїх рішень».

У справі «Тарасов проти України» від 31 жовтня 2013 р.¹⁰ зазначено, що медичний огляд разом із правом доступу до адвоката та правом повідомити третій стороні про затримання є основоположними запобіжними механізмами проти жорстокого поводження із затриманими особами і повинні застосовуватись із самого початку позбавлення свободи незалежно від правового режиму такого затримання у правовій системі, про яку йдеться. На державу покладається обов'язок надати правдоподібне пояснення щодо причин виникнення ушкоджень, і якщо цього не буде зроблено, це свідчитиме про наявність порушень ст. 3 Конвенції.

Правова позиція ЄСПЛ, викладена в рішеннях у справах «Яременко проти України» (п. 57 рішення від 12 червня 2008 р.)¹¹, «Вергельський проти України» (п. 97 рішення від 12 березня 2009 р.)¹², «Захаркін проти України» (рішення від 24 червня 2010 р.)¹³, «Нечипорук і Йонкало проти України» (рішення від 21 квітня 2011 р.)¹⁴, за якими розслідування за скаргами заявника про погане поводження є неефективним у зв'язку з нехтуванням твердження заявника щодо незабезпечення безсторонності та ретельності розгляду його скарг.

Згідно з практикою ЄСПЛ допустимість як доказів свідчень, отриманих за допомогою катувань, з метою встановлення відповідних фактів у кримінальному провадженні, зводить нанівець саму суть права обвинуваченого не свідчити проти себе та призводить до несправедливості кримінального провадження в цілому.

У даній кримінальній справі поза увагою суду апеляційної інстанції залишилось те, що перевірка доводів ОСОБА_1 щодо незаконних методів ведення слідства має суттєве значення для вирішення питання доведеності вини засудженого, і формальний підхід до перевірки таких тверджень є неприпустимим.

Тобто у даному випадку Верховний Суд констатує, що суд апеляційної інстанції належним чином не перевіряв доводи апеляційних скарг обвинуваченого та його захисника, не навів на їх спростування обґрунтованих мотивів. Зокрема, апеляційним судом не перевірено, що адміністративне затримання могло відбутися фактично для забезпечення можливості допиту ОСОБА_1 в якості підозрюваного у кримінальній справі, що може становити свавільне позбавлення волі і в такому випадку може свідчити про порушення п. 1 ст. 5 Конвенції. Про аналогічні обставини зазначено в рішеннях ЄСПЛ «Квашко проти України» від 26 вересня 2013 р.¹⁵ та «Рудніченко проти України» від 11 липня 2013 р.¹⁶

Проаналізувавши вищенаведене та зіставивши це з доводами, викладеними у касаційній скарзі засудженого до довічного позбавлення волі ОСОБА_1, Верховний Суд дійшов висновку, що апеляційним судом не було перевірено обставини адміністративного затримання ОСОБА_1 та проведення у цей час з ним будь-яких слідчих дій. Апеляційним судом не було надано оцінки допустимості доказів, які були здобуті під час адміністративного затримання, не перевірено той факт, що затримання ОСОБА_1 могло бути використано для забезпечення перебування його під вартою, як підозрюваного у кримінальній справі, а також чи забезпечувався він при цьому процесуальними правами. Оскільки ЄСПЛ у своїй практиці неодноразово звертав увагу на неприпустимість адміністративного арешту заявника як засобу перебування підозрюваного у кримінальній справі в розпорядженні слідчих органів. Зокрема, у справі «Доронін проти України»¹⁷ зазначено, що адміністративний арешт заявника у цій справі було використано для того, щоб забезпечити його перебування як підозрюваного в кримінальній справі в розпорядженні слідчих органів, не забезпечуючи при цьому його процесуальних прав як підозрюваного, зокрема, його права на захист. І лише після закінчення п'ятиденного адміністративного арешту у цьому провадженні було вирішено питання про взяття його під варту як підозрюваного в кримінальній справі згідно з положеннями Кримінально-процесуального кодексу 1960 р. Крім того, факти цієї справи свідчать про те, що під час адміністративного арешту із заявником поводились як з підозрюваним у кримінальній справі і слідчий допитував його стосовно справи про вбивство. Суд зазначає, що, хоча адміністративний арешт було застосовано до заявника на підставі іншого національного закону, не було видимих ознак зміни статусу заявника ані до, ані під час, ані після його адміністративного арешту. Отже, суд доходить висновку, що адміністративний арешт заявника був фактично частиною тривалішого безперервного періоду тримання заявника під вартою як підозрюваного в кримінальній справі про вбивство. На думку суду, зазначені дії слідчих органів несумісні з принципом юридичної визначеності, є свавільними і суперечать принципу верховенства права.

У справі «Нечипорук і Йонкало проти України» ЄСПЛ також вказав, що насправді адміністративне затримання заявника було частиною тримання його під вартою як підозрюваного у кримінальній справі про вбивство, але без забезпечення його процесуальних прав як підозрюваного, зокрема, його права на захист. Суд наголошує на тому, що формально застосовувавши до заявника адміністративне затримання, а фактично поводячись з ним як з підозрюваним у вчиненні злочину, міліція позбавила його доступу до захисника, участь якого була б обов'язковою за законодавством України, якби заявник обвинувачувався у вбивстві, вчиненому групою осіб та/або з корисливих мотивів, тобто злочині, у зв'язку з яким його фактично допитували.

У справі «Душка проти України»¹⁸ ЄСПЛ зазначив, що той факт, що заявник вперше зізнався у вчиненні пограбування під час адміністративного арешту за обставин, в яких процесуальні гарантії, такі як доступ до захисника, були відсутніми, та відмовився від своїх визнавальних показів після звільнення, вказує на те, що

ці визнавальні покази могли бути недобровільними. Це, у поєднанні з неоднозначними обставинами затримання заявника та незаконністю його адміністративного арешту, дає підстави для виникнення серйозної підозри, незважаючи на те, вдавалися працівники міліції до фізичного насильства чи ні, затримання заявника та поміщення його під варту було засобом подолання його морального опору і, використовуючи його вразливий емоційний стан, працівники міліції отримали від нього визнавальні показання.

У зв'язку з цим ЄСПЛ констатував, що така практика суперечить ст. 3 Конвенції (*mutatis mutandis*, рішення у справах «Яллох проти Німеччини»¹⁹ (*Jalloh v. Germany*), та рішення у справі «Гефген проти Німеччини» (*Gafgen v. Germany*)²⁰, становить нелюдське та таке, що принижує гідність, поводження. Та у світлі вищенаведеного дійшов висновку, що було порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку з жорстоким поведінням із заявником під час його адміністративного арешту.

Отже, проаналізувавши вищенаведене, вивчивши доводи касаційної скарги, Верховний Суд дійшов обґрунтованого висновку, що апеляційний суд формально розглянув справу щодо ОСОБА_1, чим порушив гарантоване право на об'єктивний, неупереджений розгляд справи в апеляційному суді. Крім того, апеляційний суд не надав належну оцінку факту адміністративного затримання ОСОБА_1 під час досудового розслідування даної кримінальної справи. Вказані порушення вимог КПК на підставі ч. 1 ст. 377 КПК 1960 р. були визнані істотними і такими, що перешкодили суду повно і всебічно розглянути справу та постановити законне, обґрунтоване й справедливе рішення. Враховуючи наведене, Верховний Суд постановив: задовольнити касаційну скаргу засудженого, ухвалу Апеляційного суду Вінницької області від 14 квітня 2016 р. щодо ОСОБА_1 скасувати, направити справу на новий апеляційний розгляд.

Висновок. ЄСПЛ наголосив, що на державу покладено обов'язок щодо забезпечення кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, дотримання прав і свобод, гарантованих Конвенцією. Стаття 3 Конвенції вимагає здійснення ефективного офіційного розслідування жорстокого поведіння, особливо якщо воно здійснювалося під час досудового розслідування кримінального провадження.

Підсумовуючи вищенаведене, можна зробити висновок, що фундаментальний характер та важливість права на захист, гарантованого ст. 6 Конвенції, зумовив вироблення Європейським судом з прав людини усталеної практики щодо поширення гарантій цієї статті не тільки на судові провадження, а й на досудове розслідування, оскільки саме на цьому етапі особа є найбільш вразливою. Порушення права особи на захист на стадії досудового розслідування може призвести до наслідків, які не завжди можуть бути виправлені під час судового провадження, що зумовить несправедливість національного провадження в цілому.

Отже, заборона катувань є абсолютною за своїм характером і не підлягає жодним обмеженням чи виняткам.

¹ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. *Міжнародні договори України*. Київ, 1992.

² Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, ратифікована Україною 26.01.1986 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_085

³ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : з поправками, внесен. відповідно до положень Протоколів №№ 11 та 14 з Протоколами №№ 1, 4, 6, 7, 12 та 13. *Право України*. 2010. № 10. С. 215–233.

⁴ Ахтирська Н.М., Касько В.В., Маланчук Б.А., Мелікян А., Пошва Б.М., Фулей Т.І., Шукліна Н.Г. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорстокому поведінню і безкарності: наук.-практ. посіб. для суддів / за заг. ред. проф. Маляренка В.Т. Київ: К.І.С., 2011. 9 с.

⁵ URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/80427423>

⁶ Кримінально-процесуальний кодекс України. *Юридична енциклопедія* : у 6 т. / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ: Українська енциклопедія ім. М.П. Бажана, 2001. Т. 3 : К–М. 792 с.

⁷ «Бісер Костов проти Болгарії» від 10 січня 2012 р. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?AIdx=629>

⁸ «Скороходов проти України» від 14 листопада 2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_983

⁹ «Кобець проти України» від 14 лютого 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_320

¹⁰ «Тарасов проти України» від 31 жовтня 2013 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00624>

¹¹ «Яременко проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_405

¹² «Вєргельський проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_460

¹³ «Захаркін проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_817

¹⁴ «Нечипорук і Йонкало проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_683

¹⁵ «Квашко проти України». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SOO00598.html

¹⁶ «Рудніченко проти України». URL: <https://mvs.gov.ua/ua/pages/vropeyskiy-sud-z-prav-lyudini-sprava-Rudnichenko-proti-Ukraini-case-of-Rudnichenko-v-Ukraine-zayava-277507.htm>

¹⁷ «Доронін проти України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_663

¹⁸ «Душка проти України». URL: https://protocol.ua/ru/stattya_3_zaborona_katuvannya_dushka_proti_ukrayini

¹⁹ «Яллох проти Німеччини». URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22itemid%22:%5B%22001-125204%22%5D%7D>

²⁰ «Гефген проти Німеччини». URL: <https://policehumanrightsresources.org/gafgen-v-germany-application-no-22978-05>

Резюме

Радзівіл А.В. Практика Верховного Суду та рішення Європейського суду, в яких констатовані порушення статті 3 Конвенції.

Стаття присвячена дослідженню окремих правових позицій Верховного Суду, узгодження їх з практикою Європейського суду з прав людини. Автор робить акцент на тому, що рішення Європейського суду мають виконувати роль прецедентів, що зробить неможливим появу діаметрально протилежних рішень з дуже схожих справ. Аналіз проблеми кримінальної відповідальності за катування дає змогу сформулювати такі висновки та пропозиції, які мають значення для розвитку теорії кримінального права й удосконалення правозастосовної практики.

Ключові слова: катування, європейські стандарти, злочини, протидія катуванню, захист прав людини, Верховний Суд.

Резюме

Радзивилл А.В. Практика Верховного Суда и решения Европейского суда, в которых констатированы нарушения статьи 3 Конвенции.

Статья посвящена исследованию отдельных правовых позиций Верховного Суда, согласование их с практикой Европейского суда по правам человека. Автор делает акцент на том, что решения Европейского суда должны выполнять роль прецедентов, что сделает невозможным появление диаметрально противоположных решений по похожим категориям дел. Анализ проблемы уголовной ответственности за пытки позволяет сформировать выводы и предложения, имеющие значение для развития теории уголовного права и совершенствования правоприменительной практики.

Ключевые слова: пытки, европейские стандарты, преступления, противодействие пыткам, защита прав человека, Верховный Суд.

Summary

Alla Radzivil. The practice of the Supreme Court and the decisions of the European Court concluding violations of article 3 of the Convention.

Law enforcement practice of the Supreme Court in cases involving torture in the light of the standards of the European Court of Human Rights. The article is devoted to the study of individual legal positions of the Supreme Court, their coordination with the practice of the European Court of Human Rights. The author emphasizes that the decisions of the European Court should serve as precedents, which will make it impossible to produce diametrically opposite decisions on similar categories of cases. Analysis of the problem of criminal responsibility for torture allows us to form conclusions and suggestions that are important for the development of the theory of criminal law and the improvement of law enforcement practice.

The article deals with the issues related to the peculiarities of the interpretation and application of Article 3 of the European Convention on Human Rights of the European Court of Human Rights. In particular, the scope of Article 3 has been analyzed; it has been defined, what is necessary to understand under concepts of torture, inhuman or degrading treatment or punishment. Substantive and procedural aspects of violations of the prohibition of torture have been revealed, as well as positive and negative obligations of a state to provide the effective protection of the right. The standards of the appropriate assessment of ill-treatment and the main aspects of judicial qualification of a particular form of mistreatment as torture have been analyzed. The procedural guarantees, which must be provided for each person at the stage of pre-trial investigation, non-observance of which leads to a breach of Article 3 of the Convention, have been determined.

Creation of the effective system of protection of human rights and its efficiency is analysed in relation to the crime of "torture" in the context of European Convention on human rights, which must be in future stored and taken for basis for a further improvement and systematization of the single European standards in area of human rights.

Key words: torture, European standards, crimes, anti-torture, protection of human rights, Supreme Court.

DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.82

УДК 343.36

К.В. ЮСУБОВ

**Костянтин Володимирович Юсубов, аспірант
Київського університету права НАН України***

ORCID: 0000-0001-8209-2006

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Постановка проблеми. Велике значення для вдосконалення правових норм, які регулюють відповідальність за злочини, що посягають на порядок виконання судових рішень, має вивчення зарубіжного досвіду. Таке вивчення не лише дає можливість здійснити оцінку стану національного кримінального законодавства, а й визначити зразки для його вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Доцільно зазначити, що зарубіжний досвід регулювання кримінальної відповідальності за порушення порядку виконання судових рішень неодноразово становив предмет досліджень науковців. Так, В.В. Налуцишин здійснив дослідження кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення за законодавством держав ЄС¹. Предметом дослідження Г.І. Богонюк та М.О. Букач була законодавча регламентація кримінальної відповідальності за невиконання судового рішення за законодавством держав колишнього СРСР та держав Західної Європи². О.В. Бринзанська, Ю.В. Орел, В.О. Савченко, О.В. Чорна, С.О. Яценко здійснювали дослідження зарубіжного досвіду кримінальної відповідальності за окремі злочини, які посягають на порядок виконання обвинувального вироку, ухваленого у кримінальному провадженні³. О.І. Заліско, М.І. Хавронюк та М.В. Шепітько розглядали зарубіжний досвід регулювання кримінальної відповідальності за злочини, що посягають на порядок виконання судового рішення, в контексті злочинів проти правосуддя⁴.

Формулювання мети статті. З огляду на викладене метою цієї статті є здійснення характеристики зарубіжного досвіду регулювання кримінальної відповідальності за злочини, що посягають на порядок виконання судового рішення.

© К.В. Юсубов, 2020

* *Kostiantyn Yusubov, Postgraduate student of Kyiv University of Law of the NAS of Ukraine*